

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN: 2181-1342 (ONLINE)

№ S/4 (3) - 2023

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ
ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ
СОЦИАЛЬНО-ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES
AND SOCIAL SCIENCES

ЭЛЕКТРОН ЖУРНАЛ

ЭЛЕКТРОННЫЙ ЖУРНАЛ

ELECTRONIC JOURNAL

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

Махсус сон

№ 5/4 (3) - 2023

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2023

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакарров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Носирходжаева Гулнора Абдукаҳхаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАРИ:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат ҳавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси

Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Ҳашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Тайланова Шоҳида Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Васида Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш

ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбаҳор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психология кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

Содиқова Шоҳида Мархабоевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атакулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхати (Рўйхатга) киритилган.

Crossref DOI:

Таҳририят Crossref DOI нинг расмий аъзоси ҳисобланади ва 10.47.390 DOI префиксига эга. Ҳар бир нашр ва илмий мақолага индивидуал Crossref DOI рақами берилади.

Google Scholar

Журнал Google Scholar (Академия) да индексацияланади.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.
Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамият.

Таҳририят манзили:
Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com
Телеграм канал: https://t.me/scienceproblems_uz

МУНДАРИЖА

07.00.00 – ТАРИХ ФАНЛАРИ

- Аббасов Беҳзод Бахтиёрвич*
1946 – 1965 ЙИЛЛАРДА ФАРҶОНА ВОДИЙСИДА ИРРИГАЦИЯ ВА МЕЛИОРАЦИЯ ИШЛАРИ
ҲАМДА АҲОЛИНИ ЯНГИ ЎЗЛАШТИРИЛГАН ЕРЛАРГА КЎЧИРИШНИНГ
БОШЛАНИШИ 10-21
- Бабалжанов Хасан Бахтиёрвич*
ИККИНЧИ ЖАҲОН УРУШИ ДАВРИДА ЎЗБЕКИСТОНДА ОЗИҚ-ОВҚАТ МАҲСУЛОТЛАРИ
ТАЪМИНОТИДА ТОМОРҚА ХЎЖАЛИКЛАРИНИНГ ЎРНИ 22-27
- Саидбобоева Гулзора Нематжоновна*
ГОЭЛРО РЕЖАСИ ВА УНИНГ ЎЗБЕКИСТОН ҲУДУДИДА АМАЛГА ОШИРИЛИШИ 28-36
- Rasulov Ma'murjon Foziljonovich*
O'ZBEKISTONDA XALQARO SAYYONLIKNI RIVOJLANTIRISHDA MADANIY MEROS
OBJEKTLARINING O'RNI 37-42
- Жиянбекова Шарофат Абдикахаровна*
А.С. ПУШКИН НОМИДАГИ САМАРҚАНД ВИЛОЯТИ КУТУБХОНА МАРКАЗИНИНГ ТАШКИЛ
ЭТИЛИШИ ВА ШАКЛЛАНИШИ ТАРИХИ 43-51
- Esonov Ziyodbek Yuldashevich*
FARG'ONA VODIYSI QORAQALPOQLARI HUNARMANDCHILIGI TARIXIDAN 52-58
- Фарманова Гульнора Комилевна*
ИЗ ИСТОРИИ ПЕРВЫХ АРХЕОЛОГИЧЕСКИХ РАБОТ И ИССЛЕДОВАНИЙ НА
АФРАСИАБЕ 59-65
- Turaev Sherzod Gulboy ugli*
DESCRIPTION OF CHARACTERISTICS AND TYPES OF LIVESTOCK FARMING OF SURKHAN
OASIS IN B.H. KARMISHEVA RESEARCH 66-71
- Сотиболдиев Файратжон Отамирзаевич*
ИНТЕРНЕТНИНГ ТАЪЛИМ ТИЗИМИГА КИРИБ КЕЛИШИ ТАРИХИ: МУАММО ВА
ЕЧИМЛАР 72-78
- Rasulov Azizkhon Mukhamadqodirovich*
ЎЗБЕКИСТОННИНГ МУСТАҚИЛЛИК ДАВРИ ТАРИХИ МАНБАЛАРИНИНГ УМУМИЙ
ТАВСИФИ 79-90
- Абдуллажанова Нигорахон Турдалиевна*
БЕРУНИЙ ВА ИБН СИНО ҲАЁТИ ВА ИЛМИЙ МЕРОСИ ТАРИХШУНОСЛИГИДАН 91-95
- Дониёров Носиржон Абдухолиқ ўғли*
ЎЗБЕК ТИЛИ ВА ИМЛО СИЁСАТИДАГИ ЎЗГАРИШЛАР ТАРИХИДАН 96-102

08.00.00 – ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ

- Юлдашев Обиддин, Махлиё Мамбетқулова*
ИСЛОМИЙ СУҒУРТА (ТАКАФУЛ) ВА УНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ 103-109

<i>Фозилов Умид Закирович</i> БОШҚАРУВ ХОДИМЛАРИ ФАОЛИЯТИНИ ОҚИЛОНА БАҲОЛАШ ТАШКИЛОТ БОШҚАРУВ ТИЗИМИ САМАРАДОРЛИГИНИНГ АСОСИ	110-118
<i>Shoyev Davronbek Axmadjonovich</i> BOSHQARISH SIFATINI OSHIRISHDA “MENEJMENT LABORATORIYASI”NI TASHKIL QILISHNING O‘RNI	119-125
<i>Орзукулова Зумрад Абдуҳолиқ қизи</i> ТРАНСПОРТ-ЛОГИСТИКА ХИЗМАТЛАРИ САМАРАДОРЛИГИНИ ОШИРИШНИНГ ТАШКИЛИЙ-ИҚТИСОДИЙ МЕХАНИЗМЛАРИ	126-133
<i>Djurakulov Shoxrux, Isaxonova Mohinur</i> O‘ZBEKISTONDA RAQAMLI IQTISODIYOT VA UNI TAKOMILLASHTIRISH IMKONIYATLARI	134-139
<i>Raxmatullayeva Feruza Azimovna, Sharobiddinov Ahrorbek Qosimjon o‘g‘li</i> YALPI HUDUDIY MAHSULOT SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO‘LLARI	140-146
<i>Ёдгорова Шахноза Хайридиновна</i> ЎЗБЕКИСТОНДА ВА ХОРИЖИЙ МАМЛАКАТЛАРДА ТЎҚИМАЧИЛИК САНОАТИНИ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ ЎЗИГА ХОС ТАЖРИБАЛАРИ	147-155
<i>Qurbonov Ma‘murjon G‘ayrat o‘g‘li</i> ASOSIY ISHLAB CHIQRISH KO‘RSATKICHLARINI TAKOMILLASHTIRISH USLUBIYATI	156-166
<i>Nurullayev Hoshimjon Hamidovich</i> BUXORO VILOYATINING NOMODDIY-MADANIY MEROSONING O‘ZBEKISTON TURIZMI RIVOJLANISHIDAGI ANAMIYATI	167-172
<i>Маматов Бахадир Сафаралиевич</i> РИВОЖЛАНГАН ВА РИВОЖЛАНАЁТГАН МАМЛАКАТЛАРНИНГ ПЕНСИЯ ТАЪМИНОТИ ТИЗИМИ ТАЖРИБАЛАРИ	173-188
<i>Ғойипназаров Санжар Баходирович</i> ИНСОН КАПИТАЛИНИ РАҚАМЛИ РИВОЖЛАНТИРИШ ДРАЙВЕРЛАРИНИНГ ИНСТИТУЦИОНАЛ МОДЕЛИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ	189-195
<i>Садинов Азиз Зиядуллаевич</i> ЧИҚИНДИ МАҲСУЛОТЛАРИНИ ҚАЙТА ИШЛАШНИ ТАШКИЛ ЭТИШДА ТЕХНОЛОГИК ЖАРАЁНЛАРНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ	196-203
<i>Қурбонова Раҳима Жамшедовна, Мирзаева Ширин Нодировна, Хакимов Дамир</i> ИЖТИМОЙ КАПИТАЛНИ ЎЛЧАШДА ИЖТИМОЙ ТАРМОҚЛАР ВА ТЕХНОЛОГИЯЛАРНИНГ РОЛИ	204-216
<i>Asatxodjayeva Shoira Shukurullayevna, Maxmudov Muxammadqodir Muzaffar o‘g‘li</i> YASHIL IQTISODIYOTNING MOHIYATI VA UNGA INVESTITSİYALARNI YO‘NALTIRISH ZARURIYATI	217-222

Исломов Алишер Бахтиёр ўғли
БУХГАЛТЕРИЯ АУТСОРСИНГ ХИЗМАТЛАРИНИ КЎРСАТИШДА ПРОФЕССИОНАЛЛИКНИ
ТАЪМИНЛАШ 223-229

Agzatova Nargiza Garurovna
SPECIFICS OF ETHNOGRAPHIC TOURISM AND ETHNIC TOURISM IN UZBEKISTAN 230-237

Муродова Дилноза Чориевна
ТИЖОРАТ БАНКЛАРИНИНГ ФАОЛИЯТИНИ ТАРТИБГА СОЛИШ БЎЙИЧА ХОРИЖ
ТАЖРИБАСИ ВА УНИНГ АМАЛИЙ АҲАМИЯТИ 238-245

Khodjaeva Shodiyabonu Abitdjanovna
QISHLOQ XO'JALIGIDA AGROMARKETING TIZIMINING AHAMIYATI VA UNING
FUNKSIYALARI 246-250

09.00.00 - ФАЛСАФА ФАНЛАРИ

Нуруллаева Зулхумор Сидаматовна
МИЛЛИЙ ВА УМУМИНСОНИЙ МАДАНИЯТ ТИЗИМИДА МАҚОМ САНЪАТИНИНГ
ЎРНИ 251-259

Ibroximov Sarvar Mo'yudinjon o'g'li
IJTIMOIY-GUMANITAR VA MUTAXASSISLIK FANLARNI INNOVATSION PEDAGOGIK
TEKNOLOGIYALAR ASOSIDA O'QITISH ORQALI TALABALARDA FUQAROLIK POZITSIYASINI
TAKOMILLASHTIRISH 260-265

Yuldashev Ibroxim To'uchiyevich
MOVAROUNNAHR VA XUROSONDA MINIATYURA SAN'ATINING ADABIYOT BILAN O'ZARO
UYG'UNLIGI VA G'OYAVIY ESTETIK VA AXLOQIY TASAVVURLARINING
MUSHTARAKLIGI 266-271

Khamdamova Sitora Safarovna
MARKAZIY OSIYO XALQLARI TARIXIY TARAQQIYOTIDA KROSS-MADANIYATINING O'ZIGA
XOSLIGI 272-277

Абдуллаев Джасур Абдиваит ўғли
ФИЛОСОФСКИЙ АНАЛИЗ КЛАССИФИКАЦИИ КАЧЕСТВ СОВЕРШЕННОГО
ЧЕЛОВЕКА 278-283

10.00.00 - ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ

Xasanov Akbarjon Abdurashidovich
O'ZBEK TILSHUNOSLIGIDA MILLIY KONSEPTOSFERANI VOQELANTIRUVCHI LINGVISTIK
BIRLIKLAR BO'YICHA AMALGA OSHIRILGAN TADQIQOTLAR 284-292

Qurbonova Muharram Jurabekovna
XURSHID DAVRON SHE'RIYATINING TIL XUSUSIYATLARI 293-297

Сафарова Замира Рустамовна
ИНГЛИЗЧА ФРАЗЕОЛОГИЗМЛАР ТАРКИБИДАГИ ИНСОН НОМЛАРИНИНГ ЭТИМОЛОГИК
ТАСНИФИ 298-304

Gubaydullin Artur Faridovich
THE NUANCES OF HUMOR TRANSLATION IN TERRY PRATCHETT'S 'GOOD OMENS' 305-313

Tuxtayeva Dildora Zokirovna, Baxtiyorova Malikabonu Shavkat qizi
ETEL LILIAN VOYNICHNING "SO'NA" ASARIDA BOSH QAHRAMONLAR DINAMIKASI ... 314-318

Seytnazarova Injayim Erjanovna
TILEWBERGAN JUMAMURATOV ASARLARIDA UNDA LMALARNING USLUBIY
QO'LLANILISHI 319-325

Асадова Дилбархон
ЎРХОН ПАМУҚНИНГ "ҚОРА КИТОБ" РОМАНИДА "ЎЗЛИКНИ ИЗЛАШ" МОТИВИ 326-342

Khusanov Eldor Davlat o'g'li
BUYUK BRITANIYA VA AMERIKA INGLIZ SHEVALARINING O'XSHASH VA FARQLI
JIHATLARI 343-348

12.00.00 - ЮРИДИК ФАНЛАР

Утемурастов Махмут Ажимурастович
ЖАМИЯТДА ХУҚУҚИЙ ОНГ ВА ХУҚУҚИЙ МАДАНИЯТНИ ЮКСАЛТИРИШ – ХУҚУҚИЙ
ДЕМОКРАТИК ДАВЛАТ БАРПО ЭТИШНИНГ МУҲИМ ОМИЛИ 349-355

Шымбергенова Улзада
ТЕРГОВ ҲАРАКАТЛАРИДА ВОЯГА ЕТМАНЛАРНИНГ ХУҚУҚ ВА МАНФААТЛАРИНИ
ҲИМОЯ ҚИЛИШДА ПЕДАГОГ (ПСИХОЛОГ)НИНГ РОЛИНИ
ТАКОМИЛЛАШТИРИШ 356-362

Полвонов Нажмиддин Аслиддинович
ЖИНОЯТ ПРОЦЕССИДА МОЛ-МУЛКНИ МУСОДАРА ҚИЛИШ МАҚСАДИ ВА УНИНГ ЎЗИГА
ХОС ЖИҲАТЛАРИ ТАҲЛИЛИ 363-372

Мирзаев Шухрат Шавкатович
КАТЕГОРИЯ «ДЕЙСТВИЕ ПРАВА»: ПОНЯТИЕ, СУЩНОСТЬ И ПРЕДЕЛЫ 373-382

Муҳаммадиев Сарвар Асқар ўғли
"ЖИНОЯТ НАТИЖАСИДА ЕТКАЗИЛГАН ЗАРАРНИ УНДИРИШДА РАҚАМЛАШТИРИШ
ИМКОНИАТЛАРИДАН САМАРАЛИ ФОЙДАЛАНИШ МАСАЛАЛАРИ" 383-392

Махмудов Суннат Азим ўғли
ЖИНОЯТ ИШИНИ ТУГАТИШ АСОСИ СИФАТИДА ЯРАШУВ ВА ХУСУСИЙ АЙБЛОВНИНГ
ЎЗИГА ХОС ЖИҲАТЛАРИ 393-399

13.00.00 - ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ

Farrux Axmedov
XALQARO TAJRIBALAR ASOSIDA KURASHNI RIVOJLANTIRISH 400-409

Музафарова Саодат Хайдаровна
ЎРТА АСРЛАР ШАРҚ АЛЛОМАЛАРИ МАЪНАВИЙ МЕРОСИДА МУСИҚА ВА УНИНГ
ЭСТЕТИК АҲАМИЯТИ 410-415

<i>Xaydarova Iroda Nizomiddinovna</i> BO'LAJAK INGLIZ TILI O'QITUVCHILARI TALAFFUZINI TAKOMILLASHTIRISH NUQTAYI NAZARIDAN 2020-2021 O'QUV YILI FAN DASTURLARI VA MATERIALLARI TAHLILI ...	416-421
<i>Шукурова Нафиса Алишеровна</i> ЗАМОНАВИЙ ВОЛЕЙБОЛГА ХОС ҲИМОЯ ҲАРАКАТЛАРИНИ МОДЕЛЛАШТИРИЛГАН ТАРТИБДА ШАКЛЛАНТИРИШ	422-427
<i>Nigmanov Bori Botirovich</i> FUTBOLCHILARNI TAKTIK TAYYORLASHDA HARAKATLI O'YINLARNING AHAMIYATI	428-433
<i>Муродова Дурдона Раимжон қизи</i> БЎЛАЖАК МУСИҚА ТАЪЛИМИ ЎҚИТУВЧИЛАРИНИНГ БАДИИЙ-ЭСТЕТИК КОМПЕТЕНТЛИГИНИ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ ИННОВАЦИОН ПЕДАГОГИК ТЕХНОЛОГИЯСИ	434-438
<i>Axmedov Alisher Nosir o'g'li</i> ANSAMBL BILAN ISHLASH METODLARI VA TAMOYILLARI	439-447
<i>Saparboyeva Dilshoda Sobir qizi</i> BOSHLANG'ICH SINFI O'QUVCHILARIDA INSON QADRINI ULUG'LASH MADANIYATINI RIVOJLANTIRISH MEKANIZMLARI	448-452
<i>Mansurbekova Feruza Gayratovna</i> BOLALAR XORLARI BILAN ISHLASHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	453-456
<i>Xodjayev Bolta Qurbonovich, Xojiyeva Matluba Shukurovna</i> O'QITUVCHI MEHNATNI ILMIY ASOSDA TASHKIL ETISH YO'LLARI	457-465
<i>Atamuratova Munira</i> O'ZBEK GURUHLARIDA INGLIZ TILINI XORIJIY TIL SIFATIDA O'QITISHDA MADANIY ASPEKTDAN FOYDALANISHGA OID ZAMONAVIY YONDASHUVLAR VA INTERFAOL METODLAR TAVSIFI	466-471
<i>Нурилло Эминов</i> ХОРАЗМ ДОСТОНЛАРИНИНГ МОҲИР ИЖРОЧИСИ ОТАХОН МАТЁҚУБОВНИНГ ИЖОДИГА БИР НАЗАР	472-476

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг
долзарб муаммолари. -№ S/4 (3)-2023.
ISSN: 2181-1342 (Online)
<https://scienceproblems.uz>

13.00.00 – Педагогика фанлари

Муродова Дурдона Раимжон қизи
педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори, (PhD)
ФарДУ “Вокал ва чолғу ижрочилиги” кафедраси ўқитувчиси
Тел:+99899 912 27 18

БЎЛАЖАК МУСИҚА ТАЪЛИМИ ЎҚИТУВЧИЛАРИНИНГ БАДИИЙ-ЭСТЕТИК КОМПЕТЕНТЛИГИНИ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ ИННОВАЦИОН ПЕДАГОГИК ТЕХНОЛОГИЯСИ

Аннотация. Олий мусиқа таълимида бўлажак ўқитувчиларнинг бадиий-эстетик компетентлигини ривожлантириш технологияси рефлексив ёндашувнинг концептуал асосларига таянган ҳолда лойиҳалаштирилиб, мақсадга йўналтирилган, тизимли тавсифга эга.

Калит сўзлар: Технология, мусиқа, компетентсия, бадиий, эстетик.

Дурдона Муродова Раймжан қизи
доктор философии в педагогических науках, (PhD)
преподаватель кафедры «Вокально-инструментальное исполнительство» ФарДУ

ТЕКСТ НАУЧНОЙ РАБОТЫ НА ТЕМУ «ИННОВАЦИОННАЯ ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ТЕХНОЛОГИЯ РАЗВИТИЯ ХУДОЖЕСТВЕННО-ЭСТЕТИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ МУЗЫКАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ»

Аннотация. Технология развития художественно-эстетической компетентности будущих педагогов высшей музыкальной школы разработана на концептуальных основах рефлексивного подхода и имеет целенаправленное системное описание.

Ключевые слова: технология, музыка, компетентность, художественная, эстетическая.

Durdona Murodova Raimjon qizi
Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, (PhD)
Fergana State University

INNOVATIVE PEDAGOGICAL TECHNOLOGY OF DEVELOPING ARTISTIC-AESTHETIC COMPETENCE OF FUTURE MUSIC EDUCATION TEACHERS

Abstract. The technology of developing artistic-aesthetic competence of future teachers in higher music education is designed based on the conceptual foundations of the reflexive approach and has a goal-oriented, systematic description.

Keywords: Technology, music, competence, artistic, aesthetic.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SP1342V3SI4Y2023N55>

Кириш. Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегиясида «таълим сифатини баҳолаш механизмларини ишлаб чиқиш, таълим хизматларининг мавжудлиги ва самарадорлигини ошириш» ва «зарур бўлган мутахассисликлар бўйича таълим олиш ва кадрлар малакасини ошириш ишларини кенг қўламда йўлга қўйиш» каби устувор вазифаларнинг ижросини таъминлашда таълим олувчиларда яхлит ва тизимли интегратив билим, кўникма ва малакаларни шакллантириш ва таълим натижаларини диагностик баҳолаш муҳим ўрин тутди. Шу нуқтаи назардан олий мусиқа таълими тизимининг амалётдаги ҳолатини ўрганиш, уларнинг ихтисослик соҳалари бўйича бадиий-эстетик компетентлигини тадқиқ этиш, педагогик ташхислашнинг инновацион усулларини ишлаб чиқиш ҳамда амалиётга жорий этишни тақозо этмоқда.[1;464-б.]

Адабиётлар таҳлили ва методология. XIX асрнинг охири – XX бошлари Туркистон заминдаги илғор фикрли зиёлиларнинг энг йирик вакилларидан бўлмиш Абдулла Авлоний (1878 – 1934) мусиқа санъатининг инсон тарбиясида муҳим ўрин тутишини, айниқса, «ёшларни тарбиялашда кенг имкониятларга эга эканлигини барча жаҳид зиёлилари каби теран илғайди ва 1916 йилдан бошлаб ўзи очган янги усулдаги мактабда мусиқа дарсларига кенг ўрин берганлиги миллий тарихимизнинг ёрқин саҳифаларидандир. Шу ўринда маърифатпарвар олим Фитратнинг мусиқа маданияти ва унинг маънавиятига таъсири ҳақида айтган сўзларини эслаш жоиз: "...ўз мусиқамиз, ҳам Оврўпо мусиқасини яхши билиб олган талабаларимиз етишгунча, Оврўпо мусиқа олимларининг ёрдамлари билан куйларимизни нотага олдиришда Оврўпо оҳанг усулларига эргаштирмайлик. Оврўпо оҳанг усулларидан кўз юмиб, куйларимизнинг ўз оҳангида қолишига тиришайлик. Оврўпо оҳанг усулларига эргаштириб олинган куйларнинг этнографик нуқтасидан аҳамиятини йўқотганимиз каби уларнинг ўзбеклигини ҳам йўқотган бўлурмиз»[2;53-б.] Бу сўзлар ҳозирги кунда ҳам ёшлар маънавиятини кўтариш, уларда юксак маданиятли сифатларни шакллантириш, миллий қадриятларни тиклаш йўлида миллий санъатимиз дурдоналарини чуқурроқ ўрганиш жадал ривожланиб бораётган жамиятда ўз долзарблигини заррача ҳам йўқотмаган.

Муҳокама. Мусиқий билимларни самарали эгаллаш учун мусиқа дарсларини ўқитишда пухта тузилган ва тизимли ёндашув муҳим аҳамиятга эга. Билимларни етказишда оддийдан мураккабга мантиқий прогрессия бўлиши керак. Ушбу тамойилга эътибор бермаслик ўқувчиларнинг ўқув материални тушуниш қобилиятига салбий таъсир кўрсатиши мумкин, бу эса уларнинг мусиқа таълимига қизиқишини камайтириши мумкин. Мусиқа ўқитувчилари мусиқа тушунчаларини тушунтиришда тегишли мавзуларни биринчи ўринга қўйишлари керак. Мусиқа саводхонлигининг аниқ ва тизимли асосларини йўлга қўйиш, ўқув жараёнида берилган билимларни тизимлаштириш муҳим аҳамиятга эга. Янги тушунчалар ва билимлар илгари олинган билимларга асосланиши, аста-секин кенгайтирилиши ва мавзуни чуқурроқ ўрганиши керак. Бундан ташқари, мумтоз мусиқанинг энг яхши намуналаридан ва замонавий бастакорларнинг асарларидан илҳом олиб, аста-секин оддийдан мураккаб

композицияга ўтиб, мусиқага бўлган дидни ривожлантиришга алоҳида эътибор қаратиш лозим.

Олий педагогик мусиқа таълими бўйича бўлажак ўқитувчиларнинг бадий-эстетик компетенциясини шакллантириш учун мўлжалланган технология рефлексив ёндашув тамойилларига амал қилади. У бир неча босқичларни ўз ичига олади, уларнинг ҳар бири мақсадга йўналтирилган ва тизимли ёндашув билан тавсифланади. Ушбу босқичлар қуйидагиларни ўз ичига олади:

Таҳлил босқичи: Бўлажак мусиқа ўқитувчиларининг билим, кўникма ва малакаларини ошириш, уларнинг бадий-эстетик компетенциясини ривожлантириш, уларнинг муваффақиятини баҳолаш.

Ташкилий-тайёргарлик босқичи: технологияни тадбиқ этиш истиқболларини белгилаш, педагогик жараён учун мос шакл, усул ва воситаларни танлаш, жалб қилинган профессор-ўқитувчиларнинг методик тайёргарлигини такомиллаштириш.

Фаолият босқичи: Бўлажак ўқитувчиларда бадий-эстетик компетенцияни ривожлантириш технологиясини босқичма-босқич ёндашув орқали амалга ошириш.

Назорат босқичи: Бўлажак мусиқа ўқитувчиларида бадий-эстетик компетенциянинг ривожланиш динамикасини баҳолаш, керак бўлганда педагогик жараёнга зарур тузатишлар киритиш.

Натижаларни баҳолаш ва келажакдаги таълим мақсадларини белгилаш: Амалга оширилган технология натижаларини баҳолаш ва таълим ишларининг кейинги босқичларини аниқлаш.

Ушбу технология бўлажак мусиқа ўқитувчиларининг бадий-эстетик компетенциясини акс эттириш ёндашувига риоя қилиш ва доимий мониторинг ва баҳолашни таъминлаш орқали тизимли равишда тарбиялашга қаратилган.

Технологияни иккита асосий компонентга бўлиш мумкин: мазмун-протсессуал ва ташкилий-педагогик.

Технологиянинг мазмун-протсессуал жиҳати когнитив ва амалий фаолиятни, шунингдек, акс эттириш жараёнларини бирлаштиришни ўз ичига олади. Бу технологиянинг ҳар бир босқичида ўзига хос тарзда намоён бўладиган бадий-эстетик компетенциянинг турли даражаларини (онг, тушуниш, муносабат ва фикрлаш каби) таъкидлайди.

Натижалар. Технологиянинг ташкилий-педагогик компонентини аниқлаштириш мақсадида махсус методик карта ишлаб чиқилди (1-жадвалга қаранг).

1-жадвал.

Технологияни амалиётга татбиқ этишнинг методик картаси

Биринчи шарт-шароит: Бўлажак мусиқа таълими ўқитувчиларида бадий-эстетик компетентликни ривожлантиришда ижтимоий гуманитар ва мусиқа таълими фанлари интеграциялашувини таъминлаш	
Биринчи ташкилий-педагогик шарт-шароитни амалга ошириш методикаси	
Мақсад	Бўлажак мусиқа таълими ўқитувчиларида бадий-эстетик компетентликни ривожлантириш ва унга қадриятли муносабатни таркиб топтириш
Мазмун	Ижтимоий гуманитар фанлар туркумига кирувчи ҳамда “Бадий-эстетик компетентлик асослари” модулли курс дастури

Шакл, метод ва воситалари	Ташкилий шакллари: давра суҳбати, дебатлар, семинар, ўйинлар. Методлари: мунозара, машқ, ишбилармонлик ўйини ва интерфаол методлар. Воситалари: тарқатма материаллар, электрон таълим ресурслари.
Натижа	Бўлажак мусиқа таълими ўқитувчиларида бадиий-эстетик компетентликни ривожлантириш асосида бадиий ижодкорлик ва образлилик ва эстетик дид ва фаолиятни шакллантириш, эстетик билим ва кўникмаларни ривожлантирилади.
Иккинчи шарт-шароит: вазиятларни анализ қилиш ва мусиқий билимларни ошириш жараёнида бўлажак мусиқа таълими ўқитувчиларида бадиий-эстетик компетентлик бўйича рефлексив нуқтаи назарни қарор топтириш	
Иккинчи ташкилий-педагогик шарт-шароитни амалга ошириш методикаси	
Мақсад	Бўлажак мусиқа таълими ўқитувчиларида бадиий-эстетик компетентликни ривожлантириш бўйича рефлексив нуқтаи назарни қарор топтириш
Мазмун	Ижтимоий-гуманитар фанлар туркумига кирувчи ҳамда “Бадиий-эстетик компетентлик асослари” модулли курс дастури
Шакл, метод ва воситалари	Ташкилий шакллари: семинар, “Мусиқа ўқитувчиси учун бадиий-эстетик дид нима учун керак” мавзусидаги эссе, вазиятли ўйин. Методлари: рефлексив усуллар: вазиятлар таҳлили, машқ, ғояларни умумлаштириш методи, Воситалари: электрон таълим ресурслари, бадиий-эстетик дидни ривожлантиришга оид амалий-ташкилий жараёнлар.
Натижа	Бўлажак мусиқа таълими ўқитувчиларида бадиий-эстетик компетентликни ривожлантириш бўйича рефлексив нуқтаи назарнинг шаклланганлик даражаси ортади.
Учинчи шарт-шароит: ўқув лойиҳаларини тайёрлаш жараёнида бўлажак мусиқа таълими ўқитувчиларида бадиий-эстетик компетентликни ривожлантириш	
Учинчи ташкилий-педагогик шарт-шароитни амалга ошириш методикаси	
Мақсад	Бўлажак мусиқа таълими ўқитувчиларида бадиий-эстетик компетентликни ривожлантириш бўйича субъектив тажрибани шакллантириш
Мазмун	Ижтимоий-гуманитар фанлар туркумига кирувчи ҳамда “Бадиий-эстетик компетентлик асослари” модулли курс дастури
Шакл, метод ва воситалари	Ташкилий шакллари: муаллифлик лойиҳаси ҳимояси, мультимедиа-лекция, семинар, консультация, мониторинг. Методлари: ўқув лойиҳаси, демонстрация, кузатиш, тушунтириш, тизимлаштириш, муаммоли ва тадқиқотчиликка доир методлар, эссе. Воситалари: проекцион материал, тарқатма материал (лойиҳани ҳимоя қилиш жараёнида), Интернет, электрон таълим ресурслари.
Натижа	Бўлажак мусиқа таълими ўқитувчиларида бадиий-эстетик компетентликни ривожлантириш бўйича субъектив тажриба ортади ва компетенциялар таркиб топади.

Педагогик технологияларнинг таркибий тузилиши – концептуал асос, мазмуний қисм (ўқитиш мақсади, ўқув-методикаси мазмуни) ҳамда процессуал қисмлардан (ўқув жараёнини ташкиллаш, талабаларда ўқув фаолиятларининг метод ва шакллари, ўқитувчи фаолиятининг метод ва шакллари, ўқитиш натижаларини баҳолаш ва бошқ.) иборат.

Хулоса. Хулоса ўрнида айтиш лозимки, мусиқа таълимида мусиқий асарларни ўрганиш, идрок этишда ёшлар томонидан мусиқа асарининг фақат “матни” эмас, балки мусиқани яратган ижодкорни кўра олишни, мусиқий асарнинг ички интонацион хусусиятини ҳис эта олишга туртки бўлувчи метод ва технологияларни қўлланиши замон талаби бўлиб қолмоқда. Бунда хусусий технология даражасидаги педагогик технологиялар мусиқий таълим принциплари талабларига мос келади ва улар талаба-ёшларда мақсадга йўналтирилган ижодий мусиқий тафаккурни жадал ривожлантиришга хизмат қилади. Энг муҳими таълим жараёнида педагогик технологияларни қўллаш асосида талабаларда янги билимларни ўзлаштиришга эҳтиёж, уларда ижодкорлик ва мустақил фаолиятга хоҳиш ва қизиқишни уйғотиш демакдир.

Адабиётлар/ Литература/ References:

1. Мирзиёев Ш.М. Янги Ўзбекистон стратегияси. –Тошкент: Ўзбекистон, 2021. – Б.464.
2. Фитрат. Ўзбек классик мусиқаси ва унинг тарихи. –Тошкент: 1933.-Б.53.
3. www.ziyo.net
4. Murodova, D. (2021). Scientific And Theoretical Aspects of Musical Thinking. Zien Journal of Social Sciences and Humanities, 1(1), 196-199.
5. Murodova, D. (2022). ЯНГИ ТАРАҚҚИЁТ БОСҚИЧИДА ЁШЛАРДА БАДИИЙ-ЭСТЕТИК БИЛИМ ВА КЎНИКМАЛАРНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ЖАРАЁНИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШНИНГ ЗАРУРИЯТИ. Science and innovation, 1(В6), 702-707.
6. Murodova, D. R. Q. (2023). ВО ‘LAJAK MUSIQA TA’LIMI O ‘QITUVCHILARINING BADIY-ESTETIK KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISH MAZMUNI. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 3(2), 644-649.
7. Murodova, D. (2021). THE CONCEPT OF MUSICAL THINKING AND ITS STAGES OF DEVELOPMENT. Galaxy International Interdisciplinary Research Journal, 9(05), 245-250.
8. Durdona, M. (2021, May). ABOUT DUTOR AND HIS PERFORMANCE. In Archive of Conferences (Vol. 25, No. 1, pp. 29-31).

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

Махсус сон

№ 5/4 (3) – 2023

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамият

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).